

Årsskrift 2007

 SÄVSJÖ
HEMBYGDSFÖRENING

1922 - 2007

85 år

Elna Nilsson
Bild: MALIN GUMÆLIUS

Hembygdsföreningen jubilerar

Det är jubiléernas år i år i vårt Sävsjö. Därför ska vi, sägs det, under någon sensommarvecka fira "Event 07", som det heter på modern svenska. För den 1 januari var det 60 år, sedan Sävsjö blev stad, och i juli är det 100 år, sedan Sävsjö Sanatorium öppnades, och i augusti är det 100 år, sedan Tegnérskolan och 80 år, sedan Vallsjöskolan togs i bruk. o s v.

Text: Elna Nilsson

Sävsjö Hembygdsförening jubilerar också. Den 2 maj är det nämligen 85 år, sedan Sävsjöortens Fornminnes- och Hembygdsförening bildades. 85-åringen kommer förmodligen inte att firas med någon större "event", men en kort historik i den moderniserade årsskriften kan vara på plats.

Det hela började egentligen redan den 4 mars 1922,

då en "utredande kommitté" sammanträdde för att undersöka, "huruvida en fornminnesförening i Säfsjötrakten skulle vara önskvärd och ha framtid för sig". Idén om bildande av lokala fornminnesföreningar låg i tiden. Här hade tanken väckts efter ett föredrag av den kände författaren, hembygds- och naturskyddsentusiasten Karl Erik Forsslund vid ett möte i Goodtemplarloka-

len /där det mesta av kulturen i Sävsjö haft sitt ursprung/.

Jo, vid det av kommittén utlysta offentliga mötet 2 maj stod det klart, att en fornminnesförening visst var önskvärd. 30-40 personer tecknade sig som medlemmar, föreningen bildades, de av kommittén uppgjorda stadgarna antogs och styrelsen valdes.

Sävsjöortens Fornminnes- och Hembygdsförening var född.

Styrelsen 1962. Fr.v. Gunnar Berggren, Tobias Carlsson, Ingrid Carlsson, Åke Werenfels, Lillie Carlsson, Lennart Flink, Josef Gustavsson, Per Wagndahl, Birger Thelander och Fabian Andersson.

FOLKPARKEN – FORNMINNESPARKEN – HEMBYGDSFÖRENINGEN

Den nyvalda styrelsen bestod av lärare Per Schults, ordf., pastor Rupert Sandblom, v.ordf., lärare Georg Lundberg, sekr., grosshandlare John Ringius, kassör, samt diakon Martin Olsson, boktryckare Gösta Lindström, pastor K. H. Johansson, lärarinnorna Ellen Malmqvist och Elsa Magnusson. Styrelseuppdraget blev väl inte särskilt betungade de första åren, men sedan föreningen 1924 fått dispositionsrätt till det f.d. Folkparksområdet öster om samhället, blev det annat av. Nu gällde det att finna gamla byggnader, som kunde förvärfvas och flyttas till parkområdet. Man var i stort behov av både någon samlingslokal och av lokaler lämpliga för förvaring och utställning av insamlade allmogeföremål. Enligt stadgarnas första paragraf var föreningens "syfte att från förstörelse rädda minnesmärken av kulturhistoriskt intresse och att helst i därtill lämpliga byggnader förvara sådana föremål från äldre och senare tid, som belysa ortens folkliv och odlingshistoria".

Tre av pionjörerna; Gösta Lindström, Per Schults och Erik Hjertberg, vid 40-årsjubileet 1962

Föreningens förste kassör, Johan Ringius, får blommor av ordföranden Fabian Andersson

Ljusstöpning i Ljungastugan inför julmarknaden 1973. Fr.v. Lennart Lernhage, Asta Källström Sonja Bjärnstedt och Ingrid Lindgren.

Spinnkurs i Ljungastugan. Fr.v. Hanna Storm, Sonja Bjärnstedt, Asta Källström, Ingrid Lindgren, Thea Adelin, Doris Weihagen, Annie Hagermo och Brigit Sandström.

Gamla hantverk visas i Ljungastugan. Thea Adelin och Agne Svensson spinner, medan Anna Storm kardar.

Folkdansare propagerar för fest i Vallsjö äng 1927. T.h. Åke Gardefors, i studentmössa Gustaf Högberg, t.v. Gunnar Lundberg.

Efter många resultatlösa stugbesiktningar på olika håll lyckades man slutligen förvärva den gamla ryggåsstugan, som försommaren 1926 flyttades från sin ursprungsplats utanför Vetlanda till Fornminnesparken, som man snart började kalla det gamla folkparksområdet.

Nästa förvärv var Muntarpsboden, som 1927 flyttades från Muntarp i Vallsjö och marknadsboden, som 1928 skänktes av de styrande i Vrigstad. Sensommaren 1943 kom Ljungastugan och Ljungaboden på plats efter att redan 1939 ha inköpts vid auktion på N. Ljunga Stom. Ängaladan flyttades 1949 från Forsa Jonsgård och det Sandellska vaxblekeriet slutligen 1965 från sin ursprungsplats vid "Kvickaliden" ner mot Sävsjön. Det är alltså ätskälliga byggnader, som ligger strödda i Hembygdsparken, som man säger numera.

VI BORDE HAFT BÄTTRE VETT!

Det här med insamlandet av gamla allmogeföremål o.d. Tog man fasta på redan från början.

De båda föreningsintendenterna Frans Johansson och

Gösta Lindström fick snart i uppdrag att se sig om i bygden efter gamla ting värda att förvärva och bevara. Ett uppdrag som de båda herrarna skötte med så stort nit och intresse, att man redan vid årsmötet 1928 kunde meddela, att föreningen nu ägde drygt 400 föremål. Det mesta var väl skänkt, men en hel del var också köpt eller tillbytt. Ett litet minus är förstås, att det här och där brister i dokumentationen. Många av de äldre förvärven är tyvärr helt anonyma. Fast egentligen, vi sena tiders "hembygdare" har verkligen ingen anledning att förhäva oss. För i arkiv, magasin och byggnader är föremål av alla slag instoppade utan minsta notering om ursprung eller annat.

Vi borde haft bättre vett!

FESTER, DEN BÄSTA INKOMSKÄLLAN

Finansieringen av verksamheten har till stor del skett genom anordnande av fester av olika slag. Den första hölls redan 1924 i Vallsjö Äng, då den kände professorn Evert Wrangel lockade en publik på ca 2000 personer. Ännu flera, omkring 3000, drogs till ängen 1927, när riksdagsmannen Fabian Månsson var huvudattraktionen. Beträffande besökarantalet står de här båda festerna i särklass och har aldrig överträffats. I särklass åt andra hållet kan man kanske säga, att föreningens 40-årsjubileumsfest i augusti 1962 står. Den var ambitiöst upplagd med fest i dagarna två i Hembygdsparken. Men publiken svek – ca 50 personer kom den första dagen, några flera den andra. Vädret var inte det bästa, men egentligen var det väl så, att intresset för högstämnda hembygdstal nu tillhörde det förgångna.

Midsommarstången bärs in i Hembygdsparken. De främsta bäramå är fr.v. Sven Tylenius, Ivan Linnér, Edvin Svensson, och Sigvard Gustafsson.

Föreningens största begivenhet och bästa inkomstkälla är den midsommarfest, som anordnats så gott som årligen i Hembygdsparken sedan början av 1950-talet. Den har blivit något av en hemvänderfest, då f.d. Sävsjöbor träffas och trivs med kaffe och ostkaka och ring lekar kring midsommarstången. Naturligtvis inverkar vädret, men så illa som i augusti 1962 har det aldrig blivit.

RUNSPEL OCH JULMARKNADER

I den ovan citerade första stadgeparagrafen står, att ett av föreningens syften är "att från förstörelse rädda minnesmärken av kulturhistoriskt intresse". Ett sådant, som man tidigt fick ögonen på, var den gamla slottsruinen på ön i Eksjöhovgårdssjön. Den var verkligen en ruin, närmast bara en stor stenhög, när sanatoriekamrern Thorsten Fogelberg och föreningen under bankkamrer Oskar Zackrissons ordförandeskap i början av 1930-talet tog initiativet till en restaurering. Pengar behövdes förstås och så skrev den mångkunnige Fogelberg ruinspelet "Kristina Gyllenstierna", som uppfördes på ön framför ruinen en augustikväll 1934. Det blev succé med en fulltalig publik och ett gott kassatillskott – succén upprepades året därpå med "Engelbrektsfejden", också den skriven av Fogelberg. Det bör kanske tilläggas, att största delen av de dryga restaureringskostnaderna fick man dock från stat och kommun.

Under 1970-80-talen ordnades på Birger Lindgrens initiativ och under hans ledning julmarknad på skyltsöndagen. Marknadslokalerna

varierade – Blomströms f.d. smedja, den gamla postlokalen, Elwings f.d. begravningsbyrå, Hörbergssalen lever i gott minne.

Marknaden blev mycket populär och vid de vid höstens trivsamma arbetskvällar i Ljungastugan tillverkade prylarna brukade få en strykande åtgång. Det blev ett mycket gott netto, som senare delvis kom att utgå som bidrag till de dryga kostnaderna för renoveringen av den gamla kvarnen och övriga byggnader tillhörande den 1987 bildade stiftelsen Komstad Kvarn. Hembygdsföreningen är en av stiftelsens förvaltarföreningar och bidraget får ses som helt i överensstämmelse med syftet enligt den första stadgeparagrafen (se ovan). Julmarknaderna utkonkurrerades så småningom av skolklasser, som nappat på idén som en möjlighet att få in pengar till den förestående skolresan.

Styrelseledamöterna Henry Renshult och Birger Lindgren

Pehr Hörberg-stenen vid gamla Vrigstadvägen invigdes 18 juni 1932. I mitten i plommonstop föreningens ordförande Oskar Zakrisson.

ALLT MÖJLIGT ANNAT

Naturligtvis har skötseln av föreningens byggnader och föremål i Hembygdsparken alltid kommit i första hand – de ideella och kunniga krafterna var många och ställde upp efter bästa förmåga. Här ett litet urval av vad som åstadkommit utom det redan nämnda.

På diakon Olssons förslag restes 1932 (75-årsjubileum!) en minnessten över den kände härads målaren och konstnären Pehr Hörberg, som bott och verkat i Norra Ljunga socken under åren 1776-1790. Stenen, som står vid gamla Vrigstadvägen, där Hörbergs torp Stabäck en gång legat, har en av landsantikvarien Bengt Cnattingius författad inskription, som återger Hörbergs liv i ett nötskal. "Andens storhet – Konstens skönhet – Svensk fattigdom", står det. Den lilla plätten omkring stenen ska egentligen skötas av Hembygdsföreningen. Fast.....

Det gamla häktet i Komstad, som legat för fäbot sedan tinget 1909 flyttats till det nybyggda tingshuset (det nuvarande Kommunhuset) i samhället, var illa förfallet. Först 1947 gjordes en nödortförsorg genom Hembygdsföreningens försorg.

Att det dröjt berodde på

de oklara ägareförhållandena. De var ännu inte lösta, när föreningen gjorde nästa räddningsinsats 1975 och bl.a strök hela byggnaden med gammaldags riktig rödfärg. Numera ingår häktet i stiftelsens byggnadsbestånd.

Statarstugan vid Eksjöhovgård överläts 1974 av kommunen till föreningen. Det blev omedelbart en välbehövlig yttre renovering och så småningom även en lika välbehövlig inre. Två lägenheter inreddes som statarbostäder från tiden – något så när – två användes för utställningar. Statarstugan var flitigt i bruk så länge de kommunala tisdagsnöjerna anordnades i Eksjöhovgård. Sedan dess har intresset dalat allt mer och nu skall vi nog tala ganska tyst om vem som äger statarstugan.

Drygt 200 torp- och backstugemarkeringar i Vallsjö, Hjärtlanda och Norra Ljunga gjordes under 1980-talet i föreningens regi. "Torpvandringarna" lockade många deltagare, som ibland också kunde berätta om de besökta platserna. Tryckta beskrivningar har senare tillkommit – för Vallsjö del fanns dock redan sådana i "De obesuttna", som givits ut 1965 av Vallsjö SLS-avdelning.

Den skriftliga dokumentationen, vilken förordas en-

ligt den tidigare nämnda första stadgeparagrafen har varit ganska god, då man åstadkommit 4 hembygdsböcker och en jubileumsskrift samt årsskrifter fr. o m 1972. Den här skriften är alltså den tretiosjätte i ordningen. Årsskrifterna har varit populära – de medverkade till att medlemsantalet steg, så att det en tid t o m gick över 500 – strecket.

Som en av Stiftelsen Komstad Kvarns förvaltarföreningar har Hembygdsföreningen deltagit i de s.k. väffelkvällar, som anordnats i Komstad sedan början av 1990-talet. Detta innebär, att föreningen svarar för två av sommarens sex kvällar och då står man för väffelbakande, servering, underhållning etc. Det är arbetsamt och personalkrävande, men kvällarna har dragit stor publik och nettot har blivit gott, så att de deltagande föreningarna varje år fått en bra utdelning.

TILLSAMMANS KAN VI!

Mycket mera skulle kunna berättas från verksamheten under de gångna 85 – åren. Allra mest förstas från de första decennierna, då entusiasmen ännu var frisk och flödande och de ideella krafterna många och villiga. Men allting förändras och nuti-

Frans Johansson gör i ordning vidjor till gårdsgården runt Hembygdsparken, medan Sven Johansson, Gösta och Astrid Källström tittar på. 1957

dens allt mer stressade och datoriserade mänskliga hinner inte, orkar inte, vill inte ägna sin knappa fritid åt sådana lyxsyssetsättningar som "att aktivt medverka till vård och bevarande av hembygdens natur och kultur, landskapsmiljö och fornminnen" som det står i paragraf 2 i de 1989 reviderade stadgarna. Det är alltså inte längre så mycket fråga om föremålssamlande etc.

Det är inte bara Hembygdsföreningen, som börjar få bekymmer med att engagera folk, utan det gäller så gott som alla föreningar oberoende av inriktning. Dock lyckades man vid årsmötet 2006 få ihop en nästan stadgeenlig styrelse för Sävsjö Hembygdsförening, som den heter numera.

Den består av Bo Skårstedt, ordf., Harald Petersson, vice ordf., Lise-Lotte Lagerqvist, sek., Barbro Eckerbom, vice sek., samt Jan-Olof Johansson och Erik Persson. Som kassör kvarstod Jonas Källström dock ej längre som ledamot i styrelsen. Intendent är Gösta Holm, som tillsammans med Bengt-Göran Johansson och Erik Persson lägger ner ett stort arbete på skötsel av parkområdet.

Förhoppningsvis kommer man att vid det stundande årsmötet kunna välja in flera engagerade och intresserade ledamöter. 85-åringen har fortfarande en viktig mission att fylla som en länk mellan dåtid och nutid med allt vad det innebär.

Vi hoppas, att Sävsjö Hembygdsförening ska gå en ljus och fruktbar framtid till mötes – "Tillsammans kan vi" som vår kommunala slogan säger.

Ljungastugan i Hembygdsparken. T.h. backstugans gavel

Resultatet av en kurs i folkdräktsömnad visas 1973 av fr. Kerstin Adolfs-son, Thea Adelin, Anita Castelli, kursledaren Ingrid Lindgren, Sonja Gustavsson och Kerstin Flink.

Ordföranden Birger Thelander, med "Tre socknar - Sävsjö stad" del 2, som just kommit ut. 1970.

Rigo Jonsson, Elna Nilsson och Karl-Erik Nilsén har tittat igenom filmerna.

Så här ser DVD-omslaget ut för Rodins filmer.

Journalbilder

Harald började bearbeta Eric Rodin för c:a 10 år sedan om att han skulle lämna sina journalfilmer om Sävsjö till förvaring någonstans. Fyra år innan Rodin gick bort lämnade han över originalfilmerna 16 mm / 18 st / till Sävsjöpojarna och Sävsjö Hembygdsföreningen.

Text: Harald Petersson

Filmerna spelades först över på DVD-kassetter av Mats Johansson. Länsmuseet började ett projekt för att bevara och rädda gamla filmer. De blev intresserade av Rodins biografverksamhet och särskilt hans filmer. Originalfilmerna lämnades över till länsmuseet och finns nu arkiverade där.

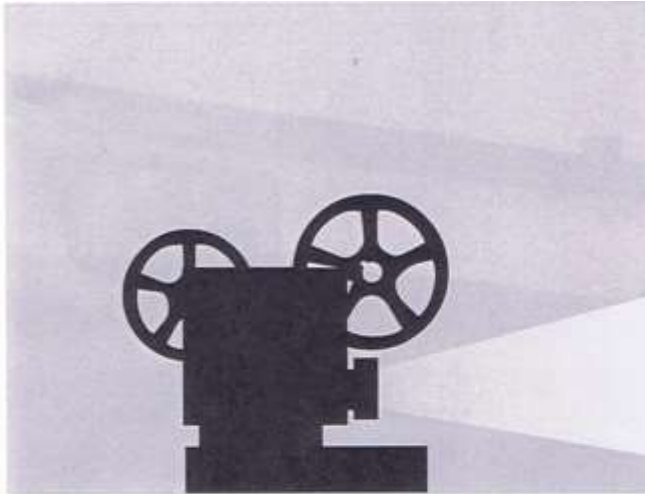
Samtidigt pågick ett projekt där Svenska Filminstitutet "filmade" av gammal film på DVD-skivor. Nu finns Eric Rodins 18 filmer på 3 st DVD-skivor, som förvaltas av Sävsjöpojarna och Sävsjö Hembygdsförening. På en del av Rodins filmer finns ljudband från rullbandsspelare som han talat in. Dessa band går också att överföra på filmerna, ett arbete som också Svenska Filminstitutet gör.

En grupp bestående av Karl-Erik Nilsén, Ri-

go Jonsson, Bengt Pettersson, Sven Johan och Gullan Rehnman, Harald Petersson och Elna Nilsson har sett igenom filmerna och namngivet en del personer. Många roliga minnen och stunder kommer fram genom arbetet med denna grupp.

För närvarande är två filmer färdiga, som det förut inte fanns ljud till. Där har vi slagit två flugor i en smäll och fått med Elna Nilsson som läser Speartexten, som hon själv har författat med bistånd av gruppen.

De filmer som finns i Årsskriften 2007 är MINNS NI med kända idrottsprofiler från Sävsjö under 40-talet. BLANDADE JOURNALBILDER FRÅN ÅREN 1943-1956. I samband med att årsskriften kommer ut, får medlemmarna film/er från Erik Rodins journalsamlingar. ■

Bioverksamheten i Sävsjö

Text: Pelle Nööjd

1991, övertog föreningen Friskt Vågat, biografen Röda Kvarn på Storgatan 8.

Vi hade lärt känna Erik Rodin, genom de revyforeställningar som vi hade arrangerat, och liksom vuxit in i Röda Kvarns skrymslen.

Efter övertagandet, startade vi upp en renovering av lokalerna. Vi jobbade med detta under hela sommaren 1991, och till höstpremiären var det hela färdigt. Friskt Vågat, anställde Eriks son, Hans, som biografvaktmästare. Genom Hans behölls den Rodinska traditionen på Röda Kvarn.

Erik undervisade oss i konsten att sköta projektorerna, vilket inte var helt lätt, eftersom ljuskällan i de gamla projektorerna var en ljusbåge, som skapades med hjälp av kolstavar. Under sommaren, fick vi besök från Riksantikvarieämbetet, som verkligen berömde den gamla biograflokalen.

Fram till hösten 1995, drev Friskt Vågat bioverksamhet i Röda Kvarn. Under dessa år gjordes en hel del förbättringar av tekniken. Nya projektorer köptes, liksom ny ljudanläggning och ny filmduk.

1995 stod Kulturhuset färdigt, och Friskt Vågat flyttade sin verksamhet till den nya biograflokalen, som också fick namnet Röda Kvarn. Denna flytt var känslomässigt inte helt lätt, men när man idag ser i vilket skick den gamla Röda Kvarnfastigheten befinner sig, så förstår man att vi gjorde rätt.

I 72 år bedrevs bioverksamhet på gamla Röda Kvarn, och under alla år var det familjen Rodin, som ansvarade för den. Vilken kulturgärning! Att med ord beskriva "de som fanns i väggarna" på gamla Röda Kvarn är omöjligt, men här är ändå ett försök. ■

RÖDA KVARN

På denna plats, där jag nu står,
stod Signe Hasso en gång.
Hit kom skånske Lasse i tidiga år,
för att sjunga sin sprittande sång.
Här dansade Söderbloms Åke sin dans,
och tänk här dansar nu jag.
Det var här, just här som kulturen fanns,
och så är det ännu i dag.

Det var här Lena Nyman chockade oss
i Nyfiken Gul o Biå.
Och sen minns man Åsa-Nisse förstås,
då skulle alla på bio gå.
Här drog revyer alltid fullt hus,
och teater från fjärran och när.
Packade upp kulisser och ljus,
och nu så står jag här.

Med sjuttio år på nacken,
så lever du än idag.
Visst finns lite sprickor i lacken,
men du har kvar dina vackra drag.
Tänk om du kunde berätta för oss,
om alla de minnen du har.
Vi hoppas och önskar av hjärtat förstås,
att du ska få stanna kvar

Tack för att jag får stå på dessa tiljor,
som doftar, som doftar, som doftar som rosor o liljor.
Hit har jag gått sen jag var barn,
så tack för allt du Röda Kvarn.
Och tack för att jag får stå på dessa tiljor!

(Pelle Nööjd 1989)

Bioveteranerna Hans, Margit och Eric Rodin

Lite vemodigt tycker Hans att det är att komma till Gamla Röda Kvarn på Storgatan trots att det snart är 12 år sedan bion flyttade till Kulturhuset.

Bild: L-Å SANDQVIST

Hans Rodin har gått på bio i hela sitt liv

I snart 100 år har namnet Rodin varit intimt förknippat med bio i Sävsjö. Numera är det Hans Rodin som representerar familjen och det gör han i egenskap av biografvaktmästare och han har varit med så länge att han så att säga "tillhör inventarierna".

Text: L-Å Sandqvist

Hans hade ju att brås på när han redan som barn fick följa med pappa Eric till Röda Kvarn. Det var C.A., Carl August, Rodin som inledde den tradition som fortfarande pågår. C.A. var egentligen bleckslagare och hade i några år hjälpt "Elektriske Johansson" att visa filmer när han omkring 1912 tog över verksamheten.

Filmerna visades då i IOGT-lokalen, men 1919 flyttades verksamheten över till den då nybyggda teater- och biograflokalen på Storgatan som Carl Sandberg var byggherre till. Lokalen var efter dåtidens mått något enastående på en så liten ort som Sävsjö. 315 platser rymde salongen och det lär inte ha varit ovanligt att det var fullsatt.

Redan 1930 satsade C.A. Rodin på dåtidens tekniska framsteg i form av utrustning för visning av ljudfilm.

Då hade C.A.'s son Eric redan hunnit bli varm i kläderna och Eric tog över som biografmaskinist 1926. Snabbare än Eric tänkt sig fick han ta över ansvaret för bion, för dagen före julafton 1937 halkade C.A. i trappan ner till

källaren under bion och avled. "The show must go on" tyckte Eric och på annandagen var det bio som vanligt. "Man hade ju annonserat". Vid den här tiden hade Erics syster Margit involverats i bioverksamheten. Margit skötte biljettförsäljningen.

- Min mamma Ingegerd och mina storebröder Rolf och Arne kom också med i verksamheten så smånigom och visst var det ett riktigt familjeföretaget, säger Hans Rodin, yngste son till Eric och Ingegerd. Hans är som han säger "född på bio". Även om det inte är riktigt sant fick han redan som liten pojke följa med på kvällarna när den övriga familjen gick de cirka 400 metrarna från Torslundsgatan till Röda Kvarn på Storgatan.

När vi träffas i februari 2007 kan Hans inte säga vilken som var den första film han såg, men det var en matinéfilm.

- Däremot minns jag att den första barnförbudna film jag såg var "Quo Vadis". Det var en biblisk historia, minns Hans.

Som så många andra som inlett sin biokarriär fick Hans började som godisförsäljare.

- Jag hade en liten läda på magen och gick runt och sålde 5-öreskolor och tablettaskar för en 25-öring, minns Hans, som på den tiden såg upp till vaktmästarna som rev biljetter.

- Mina bröder, Rolf och Arne, Gustav Lindström, Oskar Holst och Stig Jonsson var alla föregångare till mig, berättar Hans, som med glädje minns stora publikfilmer som Åsa-Nisse och James Bond-filmerna på 1950- och 60-talen.

En stor förändring för bion kom i och med tevens intåg i de svenska hemmen.

- Teven blev en svår konkurrent redan från början och även i dag märks det om det är något särskilt program på TV när det är biodags.

I takt med att Eric Rodin blev äldre var det bara en tidsfråga innan han skulle lägga av. Den 17 maj 1991 körde Eric sin sista film på Gamla Röda Kvarn. Margit Rodin sålde biljetter och godis och Hans Rodin tog som vanligt emot biljetterna.

Nu togs bioverksamheten över av Friskt Vågat med Pelle Nööjd i spetsen, men namnet Rodin följde med. Hans fortsatte som vaktmästare och det

gjorde han även när Nya Röda Kvarn invigdes i Kulturhuset i oktober 1995.

- Visst var det lite vemodigt att lämna Gamla Röda Kvarn, men samtidigt roligt att komma till den nya salongen. Det blev bättre bild och bättre ljud och för publiken blev det bekvämare stolar, säger Hans Rodin, som snart hunnit med 12 år på Nya Röda Kvarn.

Hans trivs med sitt arbete och betonar att han går med glädje till bion.

- Vi är ett fint gäng som jobbar med bion, säger Hans, som trivs lite extra bra när det kommer mycket folk på filmerna.

- Titanic är den största publiksuccén. Då fick vi sätta in extrastolar och folk var som galna. Även Lasse Åberg-filmerna och nu senast Göta Kanal 2 har varit stora publikfilmer.

Hans tror på bions framtid, även om publiken kunde vara lite större.

- Det är mest ungdomar som går på bio, men visst kommer det bra filmer även för en lite äldre publik. Folk behöver komma ut och träffas, fastslår Hans Rodin, som då och då får frågan Är du kvar än? av de lite äldre biobesökarna.

Några tusen bioaffischer har Hans Rodin satt upp för att locka besökare till Röda Kvarn.

Bild: L-Å SANDQVIST

RÖDA KVARN

Några minnesfragment från matinéns guldålder

Det var väl i tio-tolvårsåldern, grabbarna som stod där i klungan. Stod där och tittade storögt på bilderna som var fastskjutna med häftpistol i masoniten. Bilderna skvallrade om kommande söndags stora begivenhet. Ynglingarna kommenterade och funderade om vartannat. Det lät nästan som om ett expertråd hade församlats – ett expertråd på amerikansk kultur och historia.

Text: Hans Rochester, präst i Staffanstorp med rötterna i Sävsjö

Platsen för detta rådslag var portvalvet till biografen Röda Kvarn, för övrigt den enda i staden. Där i valvets dunkel, på båda sidor, fanns alltid bilder uppsatta som skulle väcka nyfikenhet hos såväl matiné – som kvällspublik. De unga pojkarna var givetvis mest intresserade av söndagens matinéföreställning, och bilderna de samla-

des kring var oftast hämtade från någon indian – och cowboyfilm, den i särklass mest populära genren för den ungdomliga publiken.

Jag hade veckopeng som uppgick till det svindlande beloppet av en krona, vilket var ungefär det normala förstod jag efter noggrann marknadsundersökning hos mina kamrater. En krona räckte till

inträde och en ask Trixi eller Tutti-Frutti.

När den stora dagen så kom gällde det att vara i god tid, för många ungar skulle in i lokalen, och alla skulle av någon anledning in samtidigt. Trångt och bökigt!

Det underlättades inte av att den av kompisarna som kom först in skulle hålla platser till övriga gänget. Handge-

mång var inte ovanligt när reviret märktes ut.

Så satt man där på sin plats med en riven biljett i ena handen och en tablettask i den andra. Godissuget var påträngande, stämningen laddad. Ibland knattrade tabletterna mot golvet – någon hade öppnat för ivrigt. Men det var bara att plocka upp och blåsa av det värsta dammet. Ja där var ett liv och ett kiv, men som sagt, också ett slags förväntan och längtan efter ett äventyr.

Så släcktes belysningen så sakta i salongen. Javisst ja, reklamfilm först! Nu gavs utrymme för alla lustiga kommentarer, kraftfulla bu-rop, stamp i golvet och andra missnöjesyttringar. Blev det hela för vidlyftigt kunde det hända att biografens ägare och tillika maskinist, Erik Rodin, stegade ut på läktaren från sitt lilla maskinrum och med myndig stämma deklarerade, att om inte publiken satt still och höll käft, så blev det kanske ingen fortsättning på föreställning. Det tog!

Men samtidigt var inte den unga publiken dum, när dörren till maskinrummet slog igen, ökade ljudvolymen igen, måhända inte till fullt så många decibel.

Så var det det där med "biobellan". Varje gosse med självaktning hade förstås en "biobella".

För den oinvigde måste kanske förklaras att denna tingest var för just biobrukity den var liten och därmed svår att upptäcka. Den hade dock en betydande eldkraft. Ammunitionen bestod av viktiga pappersbitar, detta för eldgivning mot människor – oftast i form snaggade nackar några bänkrader längre fram. Den mera kraftfulla ammunitionen var ämnad för själva bioduken, och bestod av metallmärlor. Vid kraftig och

samtidig eldgivning, vilket oftast inträffade när huvudpersonerna i filmen pussades, rörde sig bioduken på ett böljande sätt vilket bjöd nya effekter för betraktaren. Så blev de romantiska passagera åtminstone lite mer spännande för de unga gossarna som fortfarande var något skeptiska till det motsatta könet. Denna eldgivning uppskattades dock inte av farbror Erik i maskinrummet, då han ju visste att det blev fula märken på bioduken. Åter kunde man höra hur dörren till maskinrummet för upp med en smäll och tordönsstämman ökade återigen – "sluta med dom dj-a dumheterna!

Skall ni se filmen eller inte?" Då åkte slangbellorna ner i fickorna med fart. Jo, det var just slangbellor jag menade, om nu någon inte förstätt detta. Detta lilla vapen var tillverkat av en vriden cykeleker med ventilgummi som katalpult. Det var bra skjuts i vapnet. Favoritmålet vid anläggning var, som jag redan antytt, bakom örat på en snaggad nacke. Det blev så hemtrevligt och snart ljud när man träffade rätt med den hårt tillvikta pappersammunitonen. Ingen dödsrossling från offret, men väl ett högt och gällt tjut och den sedvanligt upphetsade kommentaren – "lägg av för fan!" Upplevelsen förstärktes av en vild blick som egentligen ingenting såg då lokalen var för skum. Prickskytten log i mjugg och beundrade sin träffsäkerhet ända tills han själv fick smaka samma medicin!

Under de spännande delarna av filmen var det dock uppmärksamhet som rådde. Det gällde att hitta själva storyn, och inte minst att hitta den hjälte man själv ville identifiera sig med. Ja, såvitt det inte var Helan och Hal-

van som visades, för då räckte det så bra att bara skratta och skratta..... Indian- och cowboyfilmerna skrattade man inte åt, där var det blodigt allvar och stor inlevelse. Där var stora ögon och ett vilt framhejande av den eller de man kände mest sympati för. De vita männen med stor hatt och sexskjutare vid höften vann alltid. Själv blev jag dock mest imponerad av den lurige apachehövdingen Geronimo. Vilken man, vilket mod, vilken list, vilken styrka! Han hade desutom inte en massa fjädrar på huvudet, nej han bar istället ett färgat band runt huvudet-sparsmakat och elegant i mitt tycke.

Filmerna tog slut, men sedan började allt igen. Vi gick inte hem igen, vi sprang inte, nej vi galopperade hem. Nu skulle filmerna gå av stapeln igen, och nu var vi huvudpersoner. Pilbågen av ene, pilkorger på ryggen och den randiga halsduken över pannan – nu var jag Geronimo! Hukande och smygande och tyst som en fis i en tumvante ville nu den store hövdingen försvara sitt och sina faders land och bjuda den vite inkräktaren sitt yttersta motstånd.

Det fanns en tid då det djupa skogarna runt Högarde rymde mycken dramatik. Där levde inte bara Sitting Bull, Crazy Horse och Geronimo. Där syntes också Wyatt Earp dra sin revolver med blixstens hastighet. Revolvermän drog förbi i jakten på någon efterlyst stackare.

Och någon söndag satt Robin Hood i ett träd och retades med Broder Tuck. Ja skogen befolkades av de figurer som nyss uppträtt på Röda Kvarn, denna salong som så många gånger gav oss en skjuts rakt in i äventyrets och fantasins hisnande värld.